
OJAČATI SINODALNE ELEMENTE U CRKVI

Razgovor s prof. Peterom Hünermannom

Na nedavno održanome teološkom simpoziju na KBF-u u Splitu (22. listopada) o temi "Iskustvo vjere danas" sudjelovao je među ostalim prof. dr. Peter Hünermann s Teološkog fakulteta u Tübingenu, koji je održao predavanje "Kršćansko-teološko shvaćanje religioznog iskustva". Tom prilikom zamolili smo priznatog i uglednog katoličkog teologa iz Njemačke za razgovor, koji je vodio doc. dr. Nediljko A. Ančić.

A.: Gospodine profesore Hünermann, Vi ste se rado odazvali pozivu i održali ste predavanje na simpoziju novoosnovanoga Katoličkoga bogoslovnog fakulteta ovdje u Splitu. Jeste li dosad bili u Hrvatskoj i poznate li neke hrvatske profesore teologije?

P. H.: Srdačno zahvaljujem na časnom pozivu da na simpoziju novoosnovanoga Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u Splitu održim predavanje. Do sada nisam bio u Hrvatskoj, ali u Hrvatskoj imam cijeli niz dobrih znanaca i prijatelja. Poslije rata sam u Kolegiju Germanicum et Hungaricum studirao filozofiju i teologiju. Tada sam upoznao mnogu subraću iz Hrvatske, a poslije mnoge od mlađih teologa. Susretali smo se na velikim kongresima *Europskog društva za katoličku teologiju*.

A.: Ovih dana navršava se deset godina od pada Berlinskoga zida i sloma totalitarnih komunističkih režima u Istočnoj i Jugoistočnoj Europi. Koje su inicijative poduzimali teolozi na Zapadu kako bi nakon demokratskog obrata bolje upoznali donedavno progone Crkve i razvili dijalog s istočnoeuropskim teolozima?

P. H.: Još u vrijeme mnogo prije pada Berlinskoga zida često sam sudjelovao na susretima s teolozima iz Poljske u Berlinu. Pojedini od njih dobivali su mogućnost da sudjeluju na studijskim danima fundamentalnih teologa i dogmatičara njemačkoga govornoga područja. Naš fakultet u Tübingenu imao je kontakte s češkim teolozima koji su djelovali u ilegalnosti, prof. Zwerjinom i prof. Otom Madreom. Nama je 1989. bilo jasno da trebamo poduzeti inicijativu kako bismo stvorili forum na kojemu se mogu susretati teolozi s Istoka i Zapada. To je dovelo do osnivanja *Europskoga društva za katoličku teologiju* u prosincu 1989. u Mainzu. Ja sam pripremao osnivačku sjednicu i bio sam izabran za prvoga predsjednika. Suradnjom, zajedničkim pripremanjima europskih kongresa za katoličku

teologiju smanjili smo postupno zadržke i nesporazume koji su višestruko postojali na Zapadu i Istoku. Nastali su mnogi osobni kontakti, ljudi su upoznavali drugu sredinu, probleme svojih kolega, što je bitno pridonijelo međusobnom nadopunjavanju i oplodivanju u radu. Držim da je rasprava među teolozima vrlo bitna jer jedino tako u diskursima i procesima stvaranja konsenzusa možemo rješavati zajednička pitanja koja nas u Europi pritišću.

Novi ustroj Europe prožeti kršćanskim duhom

A.: Naš je kontinent bio politički, društveno i duhovno pola stoljeća nasilno podijeljen. Sada su na različitim razinama u tijeku procesi koji bi trebali dovesti do srastanja europskih naroda i država u svim područjima. Što kršćani mogu unijeti u taj proces i na koji način trebaju to činiti?

P. H.: Kršćani imaju bitnu ulogu u europskom procesu ujedinjenja. Polazeći od Evanđelja i vođeni temeljnim odlukama Drugoga vatikanskoga sabora, trebamo se zauzimati da se europsko ujedinjenje u svim vidovima temelji na ljudskim pravima. Moramo pridonijeti da se respektira legitimna samostalnost naroda, kulturna raznolikost koja znači bogatstvo za Europu i da ona u jednom ferderalnom okviru nađe svoje primjereno mjesto. Pozvani smo da pripomognemo kako bi politički proces ujedinjenja doveo do institucionalnih oblika koji poštuju načela subsidiarnosti i solidarnosti. Povrh toga, kao kršćani smo pozvani da novom ustroju našega kontinenta, političkim i društvenim ustanovama udahnemo kršćanski duh. To se osobito odnosi na sve vidove socijalnog poretka. Zahvaljujući bitno kršćanskom zauzimanju u prošleme stoljeću, u Europi je razvijeno socijalno zakonodavstvo koje je u bitnim točkama spriječilo rascjep društva te klasnu mržnju i klasnu borbu. Današnji međunarodni razvitak gospodarstva i globalizacija prisiljavaju nas na duboke reforme našega socijalnog poretka. Potrebno je razvijati nove instrumente koji će i nadalje jamčiti socijalnu integraciju našega društva. Ovdje je na osobit način potrebna kreativnost i angažirana suradnja kršćana. Slično vrijedi u pogledu religiozne pluralnosti u našim europskim društvima. Živimo zajedno s pripadnicima mnogih religija i moramo kao kršćani pridonijeti razvijanju miroljubivih i poticajnih oblika suživota. Poteškoće i izazovi strahovito su veliki. Najnoviji događaji na Kosovu pokazuju sav razmjer poteškoća koje moramo prevladati. Za sve ove izazove potrebna je otvorena, kritička teologija, koja se odvažno hvata u koštac sa sadašnjim problemima

A.: Vi ste prije Koncila studirali u Rimu i tamo ste promovirani. Kako ste kao mladi teolog i profesor dogmatike doživjeli koncilsko

buđenje te kakvo je značenje općenito imao Koncil na Vaše daljne teološko usmjerenje i djelovanje?

P. H.: Dok sam studirao filozofiju i teologiju u Rimu za vrijeme Pija XII., jasno sam uočio silnu napetost između neoskolastičkoga tipa teologije koji smo studirali i modernoga svijeta. Bio sam zaokupljen evangeličkom teologijom i ekumenskim pitanjima, ali sam isto tako jasno spoznao značenje moderne filozofske refleksije za primjereno prosuđivanje današnjih problema. U toj situaciji Drugi vatikanski sabor je za mene značio bitan odgovor. Koncil je bio veliki proces stvaranja konsenzusa katoličkih biskupa, koji je odgovorio na nove probleme. Uz pomoć angažirane suradnje teologa koncilski oci nisu doduše iznašli detaljna rješenja problema, ali su odredili bitne perspektive za put Crkve u budućnost. Pritom su posegnuli ponajprije za teološkim iskustvima patristike i proširili tako vidokrug Crkve koji se bio vrlo jako suzio tijekom protureformacijskih polemika i rasprava. Uvjeren sam da je orijetacija koju je dao Drugi vatikanski bitna za budućnost Crkve. Koliko je mnoštvo novih spoznaja i odnosa iznjedrio Drugi vatikanski, pokazalo mi se vrlo jasno i konkretno u radu na novom izdanju Denzingera. Ispočetka sam mislio da bismo mogli preuzeti stari Denzingerov indeks pojmova i proširiti ga u nekim točkama. Kad sam bolje pogledao, ispostavilo se da to nije moguće. Drugi vatikanski koncil baca novo svjetlo i na uvrštavanje i pojmovno svrstavanje učiteljskih dokumenata iz patristike, srednjega vijeka i novoga vijeka, što je zahtijevalo da se indeks pojmova posve preradi. Drugi vatikanski nas je naučio da na novi način gledamo povijest dosadašnjih učiteljskih dokumenata. Stoga sam na svojim predavanjima Drugome vatikanskom saboru uvijek davao posebno mjesto. Suradujem na nekim projektima - neke od njih osobno vodim - koji će služiti istraživanju i teološkom produblivanju tekstova Drugoga vatikanskoga sabora.

Inertnost u Crkvi - prepreka ostvarivanju Koncila

A.: Prošlo je gotovo trideset i pet godina od završetka Drugoga vatikanskoga sabora. Gdje su prema Vašem mišljenju vidljivi konkretni plodovi u prihvaćanju Koncila? Na kojim su pak područjima teologije i crkvenoga života početne koncilске reforme i impulsi zastali?

P. H.: Oživotvorenje Drugoga vatikanskoga sabora proteklo je različito u pojedinačnim zemljama. U Njemačkoj je primjerice sinoda u Würzburgu i sinoda u Dresdenu, koja se paralelno odvijala, temeljito razmotrila crkveni život. Nastojalo se u raznolikim dimenzijama crkvenih aktivnosti prihvatiti perspektive i inspiracije Drugoga

vatikanskoga sabora. Zacrtane su glavne smjernice za društveno služenje (Diakonie) Crkve, za vjeronauk, za redove i službe u Crkvi itd.

U mnogim župnim zajednicama prihvaćene su i razvijane ekumenske perspektive Koncila. Tijekom proteklih desetljeća intezivirala se suradnja s drugim kršćanskim crkvama i kontakt između njihovih svećenika. Smatram da je plod Koncila što su Katolička i Evangelička crkva uspjele nedavno izdati zajedniču pastirsku poslanicu o socijalnom stanju u Njemačkoj. Gdje su očite granice u prihvaćanju Drugoga vatikanskog koncila? Imam dojam da su ekleziološki impulsi Drugoga vatikanskoga sabora tek vrlo nedovoljno prihvaćeni i ugrađeni u crkveno pravo i crkvenu upravu. To se osobito odnosi na razmišljanja o kolegijalnosti i samostalnom značenju mjesnih Crkava. Držim zaista pretjeranim centralizmom ako se Katekizam za odrasle što ga je dala izraditi, a potom i odobrila Njemačka biskupska konferencija u Rimu još jednom, rečenicu po rečenicu, preispituje i potom počinje beskrajno natezanje oko pojedinih rečenica. Kada je Petar Canisius u vrijeme neposredno nakon reformacije objavio svoj katekizam, trebao je samo zatražiti odobrenje svojega provincijala. Ovakvi primjeri nisu usamljeni.

A.: Gospodine Profesore Hünemann, Vi vrlo zauzeto djelujete u brojnim radnim zajednicama i na nekoliko teoloških projekata. Suradujete među ostalim na međunarodnom istraživačkom projektu o povijesti Drugoga vatikanskoga sabora. U čemu je važnost ove zadaće da se interdisciplinarno ponovno proučava povijest prošloga Koncila?

P. H.: Razlaganje o prethodnome pitanju već je jedan dio odgovora koji ću ovdje dati. Drugi vatikanski sabor nije bio koncil poput drugih, na kojima se odlučivalo o pojedinačnim teološkim pitanjima i gdje su poduzete odgovarajuće dogmatizacije. Drugi vatikanski koncil postavio je sebi kao cilj da dadne usmjerenje Crkvi u našem vremenu. Otuda se pristupilo obnovi povijesnog identiteta Crkve i njezinih odnosa i zadaća u ovome svijetu. Istinsko istraživanje ovoga programa tek je na početku. U Crkvi su kao i u svakoj velikoj društvenoj zajednici na djelu zakoni tromosti, što zadaću istraživanja Drugoga vatikanskog sabora čini još hitnijom. K tome pridolazi činjenica da je za mlado pokoljenje ovaj Koncil već povijest i da spada u prošlost. Što nama danas ima reći ovaj Koncil što su ga održali "djedovi"? Zar ne živimo u novome vremenu? Na takva i slična pitanja možemo dati samo sljedeći odgovor: Temeljni problemi našega vremena povezani su s problemima koji određuju modernu kao cjelinu. Koncil je kritički raspravio upravo temeljne probleme moderne. Zato

ovi tekstovi imaju trajno značenje za sadašnjost. Ovo značenje međutim mora se tek otkriti i pojasniti. Samo iz sjećanja na prošlost može se planirati budućnost. Za taj program potrebne su naravno stvaralačke snage. No ove stvaralačke snage izrastaju upravo iz učenja od prošlosti. To je temeljni zakon ljudske povijesti. Samo onaj tko je ovladao bogatsvom nekog predajom sačuvanog jezika, može novo točno izreći.

Teologiji je prijeko potrebna rasprava sa svojim vremenom

A.: U Njemačkoj postoji cijeli niz katoličkih bogoslovnih fakulteta u sklopu državnih sveučilišta. Najnoviji primjer je osnivanje dvaju takvih fakulteta u istočnoj Njemačkoj. Vi ste i sami godinama istraživali kao dogmatičar najprije u Münsteru a sada još uvijek djelujete na KTF-u u Tübingenu. Je li sveučilište i danas privilegirano mjesto za teologiju?

P. H.: Teologija treba javno obrazlagati vjeru. Sveučilište je iz tog razloga za nju povlašteno mjesto djelovanja. Zašto? U našim obrazovnim društvima sveučilišta su povlašteno mjesto, gdje se putem znanstvenog istraživanja raspravlja o velikim društvenim, gospodarskim, političkim problemima i pripremaju njihova rješenja. No, osim toga, na njima se putem prirodoslovnih istraživanja - pritom mislim primjerice na kemiju, biologiju, medicinu - otkrivaju bitne spoznaje glede same prirode, mogućih utjecaja čovjeka na obličje prirode. Cijeli je rad u tim područjima jedno kontinuirano mijenjanje moderne slike svijeta. Ako je zadaća teologije da razvija shvaćanje vjere, *intellectus fidei*, onda se ona mora kretati u stalnoj kritičkoj raspravi s racionalnošću svojega vremena. Ona se mora od njega dati izazvati, inače ne može udovoljiti svojem vlastitom poslanju koje ima za Crkvu i ljude u danom vremenu.

Život na sveučilištu, fluid duhovnih rasprava, brojni formalni i neformalni kontakti pružaju znanstvenu podlogu za rad teologije. A to se ne može dobiti samo preko knjiga i, takoreći, s distance.

Vrijeme je da se sazove opća sinoda latinske Crkve

A.: Vi se u svojoj teologiji ne bavite samo takozvanim unutar-crkvenim pitanjima. Aktivno sudjelujete u teološkom dijalogu s teologijom oslobođenja u Južnoj Americi, ali Vašu pozornost privlače isto tako pitanja inkulturacije vjere, međureligijskoga dijaloga itd. Neće li se ova pitanja u nadolazeće vrijeme globalizacije nametnuti kao glavni problemi i u Katoličkoj crkvi općenito? Nije li zato prijeko potrebno da se uskoro sazove novi Koncil, koji bi razbistrio ovu probleamtiku, kao što to neki teolozi već zahtijevaju?

P. H.: Mislim da je još prerano za novi koncil. Sljedeći će se koncil morati izravno baviti pitanjem ekumenizma. Da bi se takva problematika mogla razumno raspravljati, moramo u latinskoj Crkvi obaviti još neke "domaće zadaće". Držim da u vrlo bliskoj budućnosti trebamo nešto kao opću sinodu latinske crkve, koju bi sazvaio papa, možda budući papa kao primas latinske Crkve. Na toj sinodi valjalo bi razmotriti niz točno označenih i preciznih pitanja, kakav je primjerice odnos mjesne crkve prema općoj crkvi. Moralo bi se nadalje razgovarati o samostalnoj kompetenciji mjesnih crkava, odnosno biskupskih konferencija s obzirom na važna pastoralna pitanja. Pritom mislim na moguću reviziju uvjeta pripuštanja za ređenje. Nama bi u Njemačkoj bilo prijeko potrebno da se prokušane i u pastoralu djelatne teologe laike, koji su oženjeni, pripusti svećeničkom ređenju. Ova pitanja tiču se ponajprije latinske Crkve. Ne vjerujem da ćemo u ekumenskim razgovorima odlučnije napredovati bez uređenja primjerice relativne samostalnosti mjesnih Crkava, modifikacije imenovanja biskupa. Otuda mi se čini da je prijeko potrebno izvršiti ovu predradnju.

A.: Gospodine profesore Hünermann, Vama s različitih strana priznaju da ste iznimno kompetentni u posredovanju i da imate sposobnost vođenja dijaloga, kako u pogledu složenih unutarcrkvenih pitanja i eklezijalnih struktura, tako i prema van, sa svijetom moderne kulture, znanosti i velikih religija. Koji je razlog da je dijaloška kultura u našoj Crkvi očito slabo razvijena?

P. H.: Ne može se jednostavno odgovoriti na pitanje o povijesnim uzrocima koji su doveli do manjka u dijaloškoj kulturi naše Crkve. Ono sasvim jamačno ovisi o činjenici da je Crkva u vrijeme protureformacije neobično jako naglašavala autoritet. U staroj Crkvi imali smo bitno jače, institucionalno sudjelovanje sviju u važnim crkvenim procesima. Sinodalni je ustroj bio bitno jače izražen. Primjerice, nezamjenjiva je bila suglasnost vjernika u Crkvi kod ređenja biskupa. Na inicijativu Drugoga vatikanskog sabora nastala su savjetodavna tijela na razini župa i biskupija, koja su bitni čimbenik u ovoj dijaloškoj kulturi u Crkvi. U tom smjeru morat ćemo strpljivo dalje graditi. U Crkvi se moraju osnažiti sinodalni elementi. To vrijedi primjerice i na razini biskupskih konferencija. Najvažnije odluke od širega značenja donose se danas na sjednicama biskupskih konferencija. Postavlja se pitanje, zašto se ovdje u osobito važnim pitanjima ne predviđa sinodalni proces, gdje i laici mogu na odgovoran način unijeti svoj glas. U Njemačkoj se primjerice trenutačno vodi velika rasprava oko crkvenoga sudjelovanja u savjetovanju trudnica u konfliktnim situacijama. To pitanje izuzetno

zaokuplja ljude. Zašto ne bi kod takvih pitanja biskupi i predstavnici župnih zajednica mogli odrediti osnovne smjernice crkvene politike i crkvene prakse? Slično vrijedi za mnoga druga pitanja gdje se crkvena i društvena problematika neposredno preklapa.

Ovaj dio odgovora odnosi se više na dijalog Crkve prema unutra. Što se tiče dijaloga Crkve, teologije s drugim znanostima, s velikim religijama i s modernom kulturom, ovdje moramo iznaći nove oblike. Teološki fakulteti primjerice imaju na ovome području vrlo važnu ulogu. Oni su bitno suodgovorni za dijalog s modernim znanostima, pitanjima kulture, ali i religijskog dijaloga. Povrh toga, postoje u Crkvi druge skupine i instance koje su odgovorne za dijalog s umjetnicima, voditeljima različitih religijskih zajednica itd. Evo primjera: U biskupiji Rottenburg-Stuttgart katedralni zborovođa, voditelj škole za crkvenu glazbu i jedna skupina drugih osoba intenzivno se trude da uspostave kontakt sa suvremenim skladateljima da bi ih zainteresirali za crkvenu glazbu i ponukali da napišu odgovarajuće skladbe. U onoj mjeri kako ovdje kršćani svoje dotične zadaće i karizme na kreativan način izražavaju, moći će se bez sumnje intezivirati dijalog Crkve s mnogim ljudima našega vremena. Ovdje je odgovornost nas sviju.

Bitan je sklad životne prakse, vjere i teologije

A.: I moje posljednje pitanje. Vi ste ne samo ugledni i cijenjeni teolog nego i svećenik i dušobrižnik. O Vašem sedamdesetom rođendanu Vaš je učenik Gotthard Fuchs (CiG 10/99, str. 77-78) napisao: "Hünermann spada u one (još uvijek vrlo rijetke) teologe koji dogmatiku i duhovnost shvaćaju u unutarnjem jedinstvu i bore se protiv nesretnog rascjepa u 'puku znanost' o vjeri, s jedne strane, i životnu praksu i iskustvo vjere, s druge strane." O ovoj unutarnjoj povezanosti između životne prakse i iskustva vjere ne samo kod teologa raspravljalo se i na našem simpoziju u Splitu. Što čovjek mora učiniti da bi postigao to jedinstvo?

P. H.: Bitna je povezanost životne prakse, vjere i teologije. Duhovnoga učitelja Echarta zvali su "učiteljem čitanja" i "učiteljem života" jer je na tako izvrstan način povezoao teologiju i duhovnost. Karl Rahner, kojega sam osobno dobro poznavao može služiti kao drugi primjer za jedan takav spoj. Što ovome pridonosi? Osobno sam imao sreću da sam za vrijeme svojega studija imao izvrsnoga duhovnika. Već rano sam se bavio Ignacijevim duhovnim vježbama, spisima Ivana od Križa. Oni su me pratili cijeloga života. Uz to svjedočanstvo Charlesa de Foucaulda. Za me je bila nezamjenjiva pripadnost svećeničkoj zajednici u duhu Charlesa de Foucaulda. Mi

se okupljamo jedanput mjesečno u maloj skupini na molitvu, biblijski razgovor i duhovna iskustva.

U moje vrijeme bio sam kao profesor u Münsteru rektor tamošnje sveučilišne crkve i držao sam nedjeljne mise i liturgiju na velike blagdane. Vrlo bitnim elementom duhovnoga života držim neposredni kontakt s dušobrižničkim pitanjima i susret s ljudima. Otkad sam u Tübingenu, stanujem u jednome malom selu u blizini Sveučilišta. Razgovore s ljudima i susrete nakon nedjeljnih misa ispred crkve držim vrlo važnim elementom duhovnoga života. Ovaj životni kontekst uz duhovno praćenje studenata teologije čini podlogu s koje čovjek u sasvim drugoj intenzivnosti otkriva duhovne dimenzije teoloških pitanja i može ih razvijati svojim slušateljima.

A.: Gospodine profesore, srdačno hvala na razgovoru.

S njemačkog preveo: *Nedjeljko Ante Ančić*